

Міністерство освіти і науки України

Національний університет харчових технологій

**80 МІЖНАРОДНА НАУКОВА
КОНФЕРЕНЦІЯ
МОЛОДИХ УЧЕНИХ,
АСПІРАНТІВ І СТУДЕНТІВ**

*“Наукові здобутки молоді –
вирішенню проблем харчування людства
у ХХІ столітті”*

Частина 4

10–11 квітня 2014 р.

Київ НУХТ 2014

20. Поняття «буття-для-себе» і «буття-для-інших» у філософії Ж.-П. Сартра

Ілля Ключков

Національний університет харчових технологій

У праці «Буття і Ніщо» (1943) Ж.-П. Сартр стверджує, що свідомість завжди лишається усвідомленням людиною чогось від себе відмінного, протилежного. Така специфіка розмислів має неоднозначну інтерпретацію. Оптимальною стає відповідна контрверза між буття індивіда і відповідним соціально-комунікативним середовищем.

Така первинна свідомість індивіда отримує специфічну назву – «буття-для-себе». Згадуючи тенденційну антагоністичність поглядів філософа і драматурга вкрай важко охопити інтелектуальним поглядом не обопільність різноманітних смислових нашаровувань тесту. Але це лише частина справи феноменологічного методу. Наблизитись впритул до автентичного тлумачення змісту понять вкрай важко, хоча така спроба поступово стає досяжною. Семантичний ряд «свідомість»–«буття-для-себе» поєднує наскрізні проблеми повсякденного життя, а особливо тематику екзистенціальної філософії.

Свідомість, як виразник ніщо буття, його автентична сила, проект саморозвитку життєвих цілей є абсолютно випадковим явищем. Мислитель акцентує увагу на тому, що свідомість як «буття-для-себе» протилежна світу. Її безпосередній характер завжди виступає чистою можливістю, порожнечою буття. Відтак стає зрозумілою часто-густо вживана термінологія існування, а поняття свідомості залишається невід’ємною складовою ідеї свободи. Тому, що свободу не можна репрезентувати як відокремлену від усього сущого здібність людської душі. Свобода – це специфічна світоглядна настанова, поклик бути собою, а не кимсь іншим, стороннім, перевертнем світу. Завдяки неї існування людини, і взагалі сутність, стає можливою. Те, що люди зазвичай називають її ім’ям – невіддільне буття особи.

На думку Ж.-П. Сартра між буттям людини і свободою не може існувати розбіжностей: *«Іншими словами, люди не здатні уникнути можливості бути вільними без того, щоб припинити бути людьми»* [1, с. 280]. Кожна людина відповідальна за фундаментальний проект власного життя. Нема жодної можливості уникнути відповідальності. Невдача або поразка є наслідком обраного життєвого шляху, тому шукати винуватців марно.

«Буття-для-себе» невід'ємне від поняття відповідальності і свободи вибору. Свобода втілюється у реалізації відповідного життєвого проекту, який може бути вдалим або не виправдати жодних очікувань, і навіть змінений у будь-який момент. Наявність метафізичного досвіду щодо абсурдності речей, страх, який зумовлює свободу й метацінності – втілюють внутрішні нашарування окремо взятої особи. Речі позбавлені реального сенсу, а життя є абсурдною авантюрою. Людина даремно намагається перестрибнути через себе, стати богом, залишаючись мізерною і пристрасною істотою.

Водночас людина є не тільки «буттям-для-себе», але і «буттям-для-інших». Інший виявляє себе, коли заглиблюється до моєї суб'єктивності, робить мене об'єктом свого світу, хто дивиться на мене надаючи можливості збагнути безсумнівність його присутності. Ж.-П. Сартр аналізує рецесивний досвід утворений внаслідок погляду інших, у значенні сорому або ненависті. Досвід особи модифікується, коли у ньому з'являється інший, виникає новий елемент сущого, котрий мені не належить. Інший погляд паралізує мене. За відсутності іншого особистість не існує. Поява іншого ініціює конфлікт, початковий сенс якого – «буття-для-іншого», з якого розпочинається падіння до безодні [див.: 2, с. 208].

Складовими даного поняття є почуття сорому і кохання. Сором з'являється, коли людина перебуває на самоті. Поява ж іншого робить людину об'єктом. У даному сенсі чистий сором – це не бути тим або іншим об'єктом, а відчуття деградації спрямоване до предметної площини. Умовне відчуття провини є виразником не чогось конкретного, чи первинної провини, а зануренням у світ речей звідки немає повернення: *«Я падаю під поглядом іншого – у цьому сутність конфлікту. Люди поспішають підкорювати, щоб не бути підкореними»* [2, с. 168].

Теж саме можна спостерігати у коханні. Насправді, закоханий прагне стати коханим, або, якщо неможливо досягти першого, змусити себе кохати. Це реванш за те, що людиною скористались. Так чи інакше кохання є егоїстичним втіленням. Звідси народжується протиставлення, конфлік між індивідами, котрий неможливо подолати. Ідея підкорення трансформується у встановлення панвання над іншою особою. Дилема подібного протистояння – відчай деяких осіб, котрі не вміють по-справжньому кохати, а отже всі люди без винятку прагнуть підкорювати волю інших. Зрідка кохання визнає свободу особи і перетворюється на власну протилежність – ненависть: *«Людина – це пристрасть закоханого, до того ж пристрасть непотрібна, і кожен є карателем для іншого»*, – зауважує мислитель у фіналі однієї з п'єс.

Література:

1. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо. Нарис феноменологічної онтології /Ж.-П. Сартр. – К.: Основи, 2001. – 854 с.
2. Сартр Ж.-П. Затворники Альтонны /Ж.-П. Сартр. – Х.: Фолио, 1997. – 420 с.
3. Сартр Ж.-П. Мухи /Ж.-П. Сартр. // Французька п'єса ХХ століття. Театральний авангард. – К.: Основи, 1993. – 511 с. – С. 157–208.